

bonhoeffercollege
EigentijdsEigenwijs

Oecumenische school voor
mavo, havo, atheneum en gymnasium

Dyslexieprotocol

2025 -2026

Voorwoord

In het voortgezet onderwijs krijgen leerlingen met dyslexie te maken met nieuwe uitdagingen, zoals bijvoorbeeld het lezen van steeds langere teksten en het leren van de nieuwe, moderne talen. Het is juist daarom van belang dat leerlingen met dyslexie binnen het voortgezet onderwijs worden voorzien in hun specifieke ondersteuningsbehoefte. Voor deze leerlingen en hun ouders is het belangrijk dat zij weten hoe de middelbare school met dyslexie omgaat. In dit protocol wordt uitgelegd hoe de signalering en begeleiding van leerlingen met (kenmerken van) dyslexie binnen het Bonhoeffercollege wordt vorm gegeven. Het protocol is niet alleen bedoeld voor leerlingen met een dyslexieverklaring. Het protocol is ook bedoeld voor leerlingen, die op de middelbare school kenmerken laten zien van dyslexie maar waarbij nog geen onderzoek naar dyslexie verricht is. Dit kan het geval zijn bij nieuwe leerlingen in de brugklas, waarbij vanuit de overdracht met de basisschool een vermoeden van dyslexie naar voren is gekomen. Het is ook mogelijk dat leerlingen gedurende de eerste leerjaren op de middelbare school gecompenseerd hebben voor hun zwakkere lees- en/of spellingsvaardigheden, maar dat zij op latere leeftijd kenmerken van dyslexie laten zien.

Inhoudsopgave:

1. Algemene inleiding
2. Signalering vermoeden dyslexie
3. Begeleiding
4. Faciliteiten en hulpmiddelen
5. Ontheffingen en aangepast programma

Bijlagen

1. ALGEMENE INLEIDING

In de missie van het Bonhoeffercollege is opgenomen dat het Bonhoeffercollege een school is waar *'bewust gewerkt wordt aan integratie van goed onderwijs, vorming en begeleiding, zodat leerlingen kunnen groeien in zelfstandigheid, verantwoordelijkheid en solidariteit.'* Het doel van de zorg gegeven door het Bonhoeffercollege is, voor zover het van de begeleiding afhangt, te voorkomen dat leerlingen voortijdig de school verlaten *en dat leerling onderwijs op maat krijgen*

Om alle leerlingen van de school doeltreffend te begeleiden, heeft de school een zorgorganisatie waarbij het mentoraat de basis vormt en mentoren, zorgteam en afdelingsleiders samenwerken in gedeelde verantwoordelijkheid voor leerlingen die (speciale) zorg nodig hebben. De school gaat hierbij uit van de criteria van de Brede vakinhoudelijke richtlijn Dyslexie (2021) en het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs (2013) gevolgd. Hieruit volgt onderstaande definitie.

"Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking".

Een dyslexieverklaring kan alleen worden afgegeven door een professional die gekwalificeerd is voor het uitvoeren van psychodiagnostisch onderzoek en beschikt over specialistische kennis op het gebied van leerstoornissen en onderwijsbelemmeringen die daarmee samen kunnen gaan.

De eindverantwoordelijkheid van de diagnostiek en behandeling ligt bij een psycholoog of orthopedagoog. Deze heeft een tweejarige postacademische opleiding doorlopen en is bij de overheid of de beroepsvereniging(en) geregistreerd als Gezondheidszorgpsycholoog (VWS), kinder- en jeugdpsycholoog (NIP) of orthopedagoog-generalist (NVO).

De school stelt zich als doel de dyslectische leerlingen in de dagelijkse praktijk op school zo goed mogelijk te begeleiden. De school biedt voorlichting, signalering, facilitering, compensatie, in een enkel geval dispensatie en begeleiding. Daarbij dient in acht genomen te worden dat de school niet over de middelen beschikt om voldoende specifiek gerichte remediale hulp te geven. Eventueel kan de school een leerling doorverwijzen naar remediale hulp extern.

Organisatie

Coördinator dyslexie

Aanspreekpunt betreffende dyslexie voor leerlingen, ouders en docenten. Hier worden de contacten gelegd en worden de signaleringen, de vragen om hulp en begeleiding neergelegd.

Ook de voorlichting aan dyslectische leerlingen uit de brugklas en de eindexamenklassen (faciliteiten eindexamen) behoren tot de taken van de coördinator.

Verder houdt hij/zij zich bezig met pilots en projecten en coördineert deze.

Administratie

De administratie is het eerste telefonisch contact voor ouders, is verantwoordelijk voor het versturen van brieven (zoals uitnodigingen voor voorlichtingsbijeenkomst brugklasleerlingen, eindexamenleerlingen met dyslexie) en maakt de dyslexiekaarten.

De administratie inventariseert de wensen van eindexamenleerlingen m.b.t. de faciliteiten waarvan zij gebruik willen maken v.w.b. het S.E. en het C.S.E. Zij maakt het overzicht van de wensen en verspreidt dit overzicht.

2. SIGNALERING LEES- EN/OF SPELLINGPROBLEMEN

Aan de signalering van lees- en/of spellingproblemen gaat een traject vooraf.

Vermoedens van dyslexie kunnen naar voren komen via docenten, mentoren, teamleiders, ouders en leerlingen zelf. Bij brugklasleerlingen zijn er in het begin van het schooljaar soms ook vermoedens vanuit de basisschool.

Bij deze eerste signalering speelt de mentor een centrale rol. De mentor verzamelt informatie, gegevens en aanwijzingen en heeft een eerste gesprek met de ouders leerling.

De volgende situaties doen zich voor:

1. Vermoeden door basisschool
De mentor informeert ouders en neemt contact op met de basisschool voor nadere informatie. Hij/zij heeft hierover een kort gesprek met ouders en leerling. Omdat er nog geen informatie beschikbaar is vanuit de school zelf, wordt de afspraak gemaakt dat de mentor de resultaten van de leerling volgt in relatie tot het vermoeden. De melding van het vermoeden wordt doorgegeven aan de teamleider, de dyslexiecoördinator.
2. Vermoeden door ouders of leerling
 - a. Vermoeden begin brugklas: zie hierboven
 - b. Vermoeden in de loop van het schooljaar
Als een ouder in de loop van het jaar een vermoeden heeft van mogelijke dyslexie bij zijn/haar kind, heeft de mentor eerst een gesprek met de ouders en de leerling en inventariseert daarbij de aanwijzingen voor dyslexie die ouders en leerling geven en gaat na wat er tot dan toe aan de problemen is gedaan. Er wordt afgesproken dat de mentor verdere informatie inwint bij de docenten. Indien nodig wordt gevraagd naar werk van de leerling (proefwerken, opstel of een niet gecorrigeerde versie van een werkstuk). Er wordt een melding gemaakt bij de teamleider. De ingewonnen informatie wordt, samen met het aanmeldingsformulier, doorgegeven aan de dyslexiecoördinator voor verdere beoordeling.
3. Vermoeden door docenten
Als een docent bij een leerling vermoedens heeft van dyslexie, geeft hij/zij dit door aan de mentor. De mentor gaat bij andere docenten na of deze dit vermoeden delen. Indien meer docenten signalen zien, informeert de mentor de dyslexiecoach en verzamelt vervolgens informatie en geeft dit, samen met een aanmeldingsformulier, ter beoordeling door aan de dyslexiecoördinator voor verdere beoordeling.

Wanneer de gegevens van de leerling bij de dyslexiecoördinator zijn, beoordeelt deze of er voldoende aanwijzingen zijn om een vermoeden van dyslexie te uiten naar ouders en hen in overweging te laten nemen remediale hulp in te schakelen dan wel extern een onderzoek naar dyslexie te laten doen. Dit gesprek voert de dyslexiecoördinator, eventueel samen met de mentor, met de ouders.

Bij de beoordeling worden de volgende punten betrokken:

- Is er een remedial teaching traject gevolgd?
- Informatie basisschool.
- Opmerkingen van docenten/ leerling-besprekingen.
- Informatie van ouders.
- Verrassende resultaten.
- Informatie huidige school

Signalen worden door de mentor en de dyslexiecoördinator besproken met ouders. De verantwoordelijkheid voor hulp (Remedial-teaching) en of (voor)onderzoek gericht op dyslexie ligt bij de ouders.

De dyslexiecoördinator maakt een aantekening in Magister.

3. BEGELEIDING

Veel dyslectische leerlingen hebben voldoende aan de faciliteiten die zij krijgen, om hun schoolloopbaan goed te doorlopen. De talen zullen mogelijkwijze voor (enige) problemen zorgen, maar deze zijn meestal niet van dien aard dat ze onoverkomelijk zijn. Ook bij de vakken waar veel gelezen moet worden, zal extra inspanning geleverd moeten worden. Als deze inspanningen onvoldoende resultaat opleveren, zal eerst gekeken worden naar hulp, voordat een uitbreiding van faciliteiten gegeven wordt.

De begeleiding aan dyslectische leerlingen kan gesplitst worden in twee delen:

1. Begeleiding binnen school.

De volgende mogelijkheden bestaan:

- a. Voor de start van het eerste schooljaar worden er voorlichtingsbijeenkomsten gehouden voor toekomstige brugklasleerlingen met dyslexie en hun ouders. In de loop van het jaar worden deze bijeenkomsten herhaald alleen met de leerlingen. Deze zijn bedoeld als evaluatie.
- b. Alle dyslectische leerlingen krijgen de mogelijkheid om een groepsgewijze instructie over de spelling van het Nederlands of het Engels te volgen. Deze Remedial Teaching is bedoeld voor leerlingen uit de klassen 1 en 2. Het gaat om blokken van 8 lessen.
- c. Hulples/ondersteuning vanuit het Ondersteuningsteam (6-8 x een lesuur)
Geldt ook voor niet-dyslectische leerlingen die een specifieke hulpvraag hebben en worden doorverwezen door de mentor via de afdelingsleider. De leerling wordt aangemeld bij de zorgcoördinator middels het aanmeldformulier zorg (zie bijlage.)
- d. Hulp en ondersteuning door Dyslexiecoördinator
Geldt voor alle dyslectische leerlingen. De coördinator is het aanspreekpunt betreffende de uitvoering van het dyslexiebeleid voor leerlingen, ouders, docenten en afdelingsleiders.
- e. De dyslexiecoördinator is het aanspreekpunt voor leerlingen, ouders, mentoren afdelingsleiders en docenten m.b.t dyslexie.

4. FACILITEITEN EN HULPMIDDELEN

Dyslectische leerlingen kunnen faciliteiten krijgen. Deze staan vermeld op een dyslexiekaart (zie voorbeeld: bijlage 2).

Standaard krijgen alle dyslectische leerlingen extra tijd, afname Cito-luistertoetsen voor dyslectische leerlingen, spelling telt niet mee als dit geen doel van de toets is en bij de talen is er een aangepaste beoordeling van de spelling (zie voor de afspraken bij de verschillende talen: bijlage 3).

Daarnaast is een aantal andere faciliteiten mogelijk indien bovenstaande faciliteiten te weinig helpen, ondanks de extra inspanning van de leerling en eventuele hulp.

Het gaat om de volgende faciliteiten:

- Mondeling overhoren;
- Gebruik van Dia toetsen met verklanking;
- Kopiëren van aantekeningen van een medeleerling of docent;
- Niet onvoorbereid voorlezen in de klas;
- Gebruik mogen maken van een voorleesfunctie (o.a. LEX-app) tijdens de les;
- Gebruik van spraaksoftware tijdens het maken van toetsen.

In onderling overleg bepalen de coördinator dyslexie en de teamleider welke faciliteit gegeven kan worden. Aan de laatste twee faciliteiten zijn voorwaarden verbonden.

Gebruik van (speciale) verklankingssoftware en programma's (Exam.net)

Het gaat om software die leerlingen in staat stelt om teksten te beluisteren. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het gebruik van deze software tijdens de les en bij het maken van een toets of examen. Als een leerling thuis gebruik maakt van voorleessoftware om zijn/haar leerboeken te beluisteren, kan de leerling toestemming krijgen deze ook tijdens de les te gebruiken.

Digitale leerboeken vallen onder het boekenfonds en kunnen vergoed worden. Ouders dienen hiervoor een schriftelijke aanvraag in te dienen bij de dyslexiecoördinator. De software dienen de ouders zelf aan te schaffen.

Daarnaast is het mogelijk om PTA toetsen te maken met behulp van een voorleesprogramma. Leerlingen in vooreindexamen klassen geven aan de mentor door bij welke vakken ze gebruik willen maken van de voorlees functie in Exam.net

Voor leerlingen in de onderbouw is een pilot gestart met het voorlezen van toetsen via Exam.net. Leerlingen die willen deelnemen aan de pilot kunnen dat aangeven bij de mentor.

Faciliteiten voor eindexamenkandidaten.

Een leerling die eindexamen gaat doen, kan bij het Centraal Examen in aanmerking komen voor de volgende faciliteiten:

- Verlenging examentijd (standaard)

De leerling heeft recht op verlenging van de examentijd, zoals opgenomen in artikel 55 van het Eindexamenbesluit.

- Technische hulpmiddelen tijdens het examen

Conform de regels van het CvTE kan de leerling gebruik maken van digitale ondersteuning tijdens het CSE. Het betreft verklanken (voorlezen) bestanden van de eindexamenopgaven.

Als een leerling gebruik maakt van een computer/laptop als schrijfgerei mag de spellingcontrole aan staan.

5. ONTHEFFINGEN en AANGEPAST PROGRAMMA

Er moeten zeer grondige redenen zijn voor een ontheffing of een aangepast programma van onderwijs in de moderne vreemde talen. Pas wanneer de kansen op schoolsucces ernstig in gevaar komen, valt te overwegen gebruik te maken van de ontheffingsregeling of van een aangepast programma. Aangetoond moet worden dat andere verlichtingen die de school biedt onvoldoende hebben geholpen. Daarnaast moet de leerling in voldoende mate kunnen aantonen dat hij/zij meer dan voldoende inzet heeft getoond. (zie voor de procedure: bijlage 5).

Ontheffingen

Ontheffingen kunnen aangevraagd worden voor

1. Leerlingen uit 2 MAVO voor een 3^e vreemde taal.
2. Leerlingen uit 4 VWO voor een 2^e moderne vreemde taal .

Ouders kunnen hiertoe een schriftelijk verzoek indienen bij de teamleider.

Leerlingen uit 2 MAVO moeten de vrijgekomen tijd aan een ander vak besteden.

Leerlingen uit 4 VWO moeten in plaats voor deze taal een ander vak kiezen. Dit betekent dat een dyslectische leerling, wil die ervoor in aanmerking komen, in ieder geval een extra vak moet kiezen (zie bijlage 6).

Aangepast programma

Voor leerlingen uit 2 MAVO, 2HAVO ,2VWO en 3HAVO en 3VWO kan er voor de tweede moderne vreemde taal in zeer uitzonderlijke gevallen een aangepast programma geboden worden.

Ouders kunnen hiertoe een schriftelijk verzoek indienen bij de teamleider.

Het aangepast programma wordt per leerling samengesteld door de teamleider in overleg met mentor en desbetreffende taalsectie.

Aanleiding tot het aanvragen van een aangepast programma dan wel ontheffing kunnen de volgende punten zijn:

- De leerling scoort ondanks hard werken en leren (zie hierboven) voor een Duits of Frans een 3 of lager.
- De leerling heeft een 4 of lager voor Engels en staat voor de andere talen onvoldoende en moet daar zoveel tijd een aandacht aan besteden dat dit ten koste gaat van Engels.
- De leerling volgt de bovenbouw Havo (met een tweede vreemde taal) en wil doorstromen naar 5 VWO. In dit geval zal de ontheffing aangevraagd moeten worden vóór 5 VWO..

Bijlage 1

<div data-bbox="105 338 587 468" style="border: 1px solid black; height: 58px; margin-bottom: 10px;"></div> <p>Dyslexiekaart van:</p> <div data-bbox="124 589 756 669" style="border: 1px solid black; padding: 2px;">Naam:</div> <ul style="list-style-type: none">○ Extra tijd voor proefwerken, SO's en PTA's, (20%, 10 minuten per lesuur).○ Afname luistertoetsen met Cito-toetsen voor dyslectische leerlingen.○ Spelfouten niet meerekenen indien dit géén doel is van de les.○ Aangepaste beoordeling van de spelling bij de talen (zie Dyslexieprotocol: afspraken bij de talen)○○ <div data-bbox="124 1402 756 1500" style="border: 1px solid black; padding: 2px;">Handtekening dyslexiecoördinator</div>	<p style="text-align: center;">Verantwoordelijkheid Leerling</p> <p>Toetsen:</p> <ul style="list-style-type: none">• Zet een D van dyslexie boven je werk.• Controleer altijd je werk:<ul style="list-style-type: none">✓ Niets vergeten?✓ Hoe is de spelling?✓ Is het duidelijk en leesbaar geschreven?• N.B. Wanneer je de spellingscontrole gebruikt, worden spelfouten meegerekend. <p>Huiswerk:</p> <ul style="list-style-type: none">• Schrijf je huiswerk goed op in je agenda.• Plan je huiswerk.• Werk iedere dag; werk vooruit als je een dag minder te doen hebt.• Maak samenvattingen en schema's.• Besteed voldoende tijd aan de talen, ook aan de onderdelen waar je slecht in bent.• Houd de bestede tijd bij.• Gebruik bij woordjes leren een overhoorprogramma (Bijv. WRTS).• Vraag of je een leesbeurt mag voorbereiden.• Zorg voor goede aantekeningen. Kopieer deze indien nodig.• Vraag, indien nodig, om hulp. <p>Algemeen: Overleg met andere dyslectische leerlingen uit je klas of leerjaar. Als je er geen kent, ga dan naar de zorgcoördinator of dyslexiecoördinator.</p>
--	--

Bijlage 3

Dyslexieafspraken binnen de talen

Elke dyslectische leerling krijgt een faciliteitenkaart waarop de betreffende faciliteiten zijn aangegeven. Deze faciliteiten gelden voor alle vakken, tenzij anders aangegeven.

Afspraken rondom spelling Nederlands

Naast de toegewezen faciliteiten gelden voor Nederlands de volgende regels met betrekking tot het meetellen van de spelling tijdens toetsing. Spelfouten in woorden en zinnen, grammaticale fouten, werkwoordspellingsfouten en interpunctiefouten tellen meetellen tot max. 1 cijferpunten aftrek in de onderbouw tot maximaal 1,5 punt aftrek in de bovenbouw (van het totale eindcijfer).

NB in de brugklas ook max. 1 cijferpunten bij het C-cijfer, dus over de gehele toets (over A-B- en C-stof samen)

Bij open vragen wordt taalverzorging ook beoordeeld (net als bij het SE en CE), rekening houdende met de afgesproken maximalisatie op het eindcijfer van een werk.

Let op: Bij specifieke spellings-, formuleringstoetsen worden alle fouten 'geteld' en vervalt het maximale puntverlies van 1,0 of 1,5 punt.

Voor de moderne vreemde talen:

1. Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit goed gerekend. Dit met uitzondering van grammaticale fouten.

2. Fouten m.b.t. letterverdraaiingen (bijv. Eng: huose of whit, Du: Truam of dirtte, Fa:puor, juene of mercerdi, Sp: siete of veinte worden niet fout gerekend.

3. Fouten m.b.t. (mede)klinkerverdubbeling worden niet meegerekend. (bijv. Du: Monaat of Monnat, Fa: comencer of sooleil wordt niet fout gerekend, Sp: pizarra).

4. Fouten in de geslachten worden fout gerekend.

5. Fouten m.b.t. interpunctie

Du: Als hoofdletters en Umlaut* niet goed toegepast worden, wordt dit niet fout gerekend. Fr: accenten worden niet meegerekend. Sp: accent voor klemtoon wordt niet gerekend, maar n/ñ wel. *Als een Umlaut in de grammatica is behandeld en foutief wordt toegepast geldt dat als een hele fout (bijv. er fährt, dan is fahrt of fehrt etc. fout)

6. Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, gelden de bovenstaande regels niet.

Bijlage 4:

Procedure ontheffing en/of aanpassing van onderwijs Frans/Duits in klas 2 mavo, 3 HAVO/VWO en de bovenbouw VWO.

Om in aanmerking te komen voor een aanpassing dan wel ontheffing gelden de volgende regels:

- Ouders (of leerling als die ouder is dan 18 jaar) dienen schriftelijk een verzoek in bij de teamleider van de afdeling waaronder de leerling valt. Voor de onderbouw MAVO/HAVO/VWO geldt dat dit niet eerder kan plaats vinden dan na het 2e kwartaal van klas 2. Voor de bovenbouw VWO niet eerder dan eind klas 4.
- Er kan maar voor één taal een ontheffing of een aangepast programma aangevraagd worden.
- Voordat een verzoek ingediend kan worden, moet duidelijk zijn dat de leerling zijn best heeft gedaan en gebruik heeft gemaakt van strategieën die hem/haar zijn aangeboden.
De leerling moet voor het leren van woordjes aantoonbaar gebruik hebben gemaakt van een overhoorprogramma.
- Een commissie bepaalt of de leerling voldoet aan de criteria en in aanmerking komt voor een ontheffing of aangepast programma. De commissie bestaat uit de teamleider, de mentor, de vakdocent en de dyslexiecoördinator.
- De commissie bestaande uit, in ieder geval, de teamleider en de dyslexiecoördinator heeft een gesprek met de ouders en leerling.
- De teamleider neemt het uiteindelijke besluit over de te verlenen ontheffing en stelt de conrector Zorg hiervan op de hoogte.
- De teamleider beslist over het bieden van een aangepast programma.
- Na dit besluit informeert de teamleider schriftelijk de leerling en de ouders.
- Ouders (of leerling als die ouder is dan 18 jaar) kunnen tegen deze beslissing in beroep gaan bij de rector van de school.
- De teamleider geeft een ontheffing door aan de administratie en de eindexamensecretaris.
Als het gaat om een aangepast programma wordt de beslissing alleen aan de administratie doorgegeven.
- De administratie plaatst de ontheffing en/of het aangepaste programma in Magister.
- Als er in de onderbouw MAVO/HAVO/VWO een aangepast programma is gevolgd voor Frans of Duits, kan dit vak in de bovenbouw niet meer gekozen worden.
Het bevoegd gezag van de school hoeft voor een aanpassing geen toestemming te vragen aan de inspecteur. Wel moet de onderbouwing en de verantwoording van het besluit worden opgenomen in het dossier van de leerling (magister). Op een lijst van dyslectische leerlingen en op de dyslexiekaart moet de maatregel geregistreerd worden .

Bijlage 5

Informatie van Internetsites:

Informatie via steunpunt dyslexie

Binnen het voortgezet onderwijs zijn er voor leerlingen die niet in staat zijn het volledige onderwijsprogramma te volgen, mogelijkheden tot aanpassingen. Hieronder zetten wij op een rijtje welke regelingen gelden voor dyslectische leerlingen.

Ontheffingen in de onderbouw

Frans en Duits

De mogelijkheden om ontheffing te verlenen voor de tweede moderne vreemde taal verschillen per schoolsoort, leerjaar of leerweg (vmbo).

1. VMBO in de eerste twee leerjaren (Inrichtingsbesluit WVO, artikel 22)

Behalve voor leerlingen die naar de verwachting van het bevoegd gezag doorstromen naar de basisberoepsgerichte leerweg, is in het vmbo in de eerste twee leerjaren Frans of Duits als tweede moderne vreemde taal verplicht. Scholen mogen zelf kiezen welke van deze twee zij aanbieden, maar mogen ook beide talen aanbieden. Voor het volgen van alleen Frans of alleen Duits is geen ontheffing nodig.

Ontheffing voor Frans én Duits is niet mogelijk voor dyslectische leerlingen.

Wel kan de school in de eerste twee leerjaren zelf invulling geven aan het onderwijs in de tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen zijn voor de moderne vreemde talen.

De school moet hierbij wel rekening houden met de doorstroommogelijkheden van de leerling.

Alleen in een aantal specifieke gevallen - en dan gaat het niet alleen om leerlingen met dyslexie - zijn er wel mogelijkheden om ontheffing te krijgen voor Frans én Duits. Dit geldt voor:

- Leerlingen die Spaans, Arabisch of Turks volgen;
- Leerlingen die buiten Nederland vergelijkbaar onderwijs hebben gevolgd, en daarbij geen of te weinig onderwijs in Frans of Duits hebben gekregen.

Leerlingen kunnen via deze regel alleen ontheffing krijgen van de tweede moderne vreemde taal wanneer zij voor de eerste maal tot een school voor vbo of mavo zijn toegelaten en zijn geplaatst in een hoger leerjaar dan het eerste.

2. Havo en vwo in de eerste drie leerjaren (Inrichtingsbesluit WVO, artikel 21)

In de eerste drie leerjaren van havo en vwo zijn zowel Frans als Duits verplicht. Er kan geen ontheffing worden verleend aan dyslectische leerlingen. Wel kan de school in de eerste drie leerjaren zelf invulling geven aan het onderwijs in de tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen zijn voor moderne vreemde talen. De school moet hierbij wel rekening houden met de doorstroommogelijkheden van de leerling.

Alleen in een aantal specifieke gevallen – en dan gaat het niet alleen om leerlingen met dyslexie - is er een aantal mogelijkheden voor ontheffingen:

- Leerlingen die Spaans, Russisch, Italiaans, Arabisch of Turks volgen kunnen ontheffing krijgen voor Frans óf Duits. Het is niet mogelijk beide vakken te vervangen;
- Leerlingen die buiten Nederland vergelijkbaar onderwijs hebben gevolgd en daarbij geen of te weinig onderwijs in Frans of Duits hebben gekregen kunnen ontheffing krijgen voor Frans, Duits of beide talen;
- Leerlingen kunnen via deze regel alleen ontheffing krijgen wanneer zij voor de eerste maal tot een school voor havo of vwo zijn toegelaten en zijn geplaatst in een hoger leerjaar dan het eerste.

Ontheffingen in de bovenbouw

1. Bovenbouw vmbo ([Inrichtingsbesluit WVO, artikel 26n](#))

In de bovenbouw van het vmbo zijn er weinig mogelijkheden tot ontheffingen geregeld, omdat er in de verschillende sectoren veel keuzevrijheid is; het probleem kan meestal worden omzeild door een vak eenvoudigweg niet te kiezen. De ontheffingsmogelijkheden concentreren zich daarom op de sector economie. Leerlingen die in de eerste twee leerjaren ontheffing hebben gehad voor Frans of Duits kunnen in die sector ontheffing krijgen voor Frans of Duits, en in plaats daarvan kiezen voor Arabisch, Turks, Spaans, maatschappijleer II, geschiedenis en staatsinrichting of aardrijkskunde. Deze bepaling geldt ook voor leerlingen die onderwijs gaan volgen in de basisberoepsgerichte leerweg, en die in het schooljaar daarvoor LWOO volgden.

De leerling in de basisberoepsgerichte leerweg, die in de onderbouw geen Frans of Duits heeft gehad omdat hij naar verwachting deze leerweg ging volgen, volgt in de sector economie van de basisberoepsgerichte leerweg in plaats hiervan in de bovenbouw Arabisch, Turks, Spaans, maatschappijleer II, geschiedenis en staatsinrichting of aardrijkskunde.

2. Bovenbouw havo ([Inrichtingsbesluit WVO, artikel 26e](#))

Per 1 augustus 2007 is een tweede moderne vreemde taal in de bovenbouw van het havo in drie van de vier profielen niet verplicht. Havo-leerlingen kunnen de tweede moderne vreemde taal vermijden door een ander profiel te kiezen dan cultuur en maatschappij.

3. Bovenbouw vwo ([Inrichtingsbesluit WVO, artikel 26e](#))

Leerlingen in de bovenbouw van het atheneum moeten naast Engels een tweede moderne vreemde taal volgen. Hiervoor kunnen Frans, Duits, Spaans, Italiaans, Russisch, Arabisch, Turks of Fries aangeboden worden. Leerlingen kunnen hiervan ontheffing krijgen als zij:

- Een stoornis hebben die specifiek betrekking heeft op taal of een zintuiglijke stoornis hebben die effect heeft op taal;
- en/of een andere moedertaal hebben dan Nederlands of Fries;
- en/of onderwijs volgen in het profiel natuur en techniek of natuur en gezondheid, en het onderwijs in de taal naar verwachting een succesvolle afronding van de opleiding verhindert.

Het is de verantwoordelijkheid van de school dit per geval te bekijken. Hiervoor is geen toestemming vooraf van de inspectie nodig. De leerling moet in plaats van de taal een vervangend vak kiezen met een normatieve studielast van ten minste 440 uren. De keuze is afhankelijk van het aanbod van de school.

Voor leerlingen op het gymnasium is geen ontheffingsmogelijkheid geregeld, omdat daar de klassieke taal in plaats van de tweede moderne vreemde taal komt.

Het eindexamen

Artikel 55 van het *Eindexamenbesluit* geeft de directeur de vrijheid de examencondities aan te passen aan de mogelijkheden van een gehandicapte kandidaat. Als het alleen gaat om een verlenging van de examentijd met maximaal 30 minuten, dan volstaat de diagnose uit de deskundigenverklaring. Indien andere faciliteiten noodzakelijk zijn, dan dient de deskundigenverklaring aan te geven waaruit deze zouden kunnen bestaan. Als die adviezen al eerder zijn vermeld in een deskundigenverklaring, dan hoeft er geen nieuwe verklaring te worden afgegeven. Men gaat er dan wel vanuit, dat de diagnose al eerder is gesteld en de leerling ook begeleid is op basis van die adviezen.

Alle eindexamenkandidaten, dus ook leerlingen zonder dyslexie, mogen met toestemming van de directie een laptop met tekstverwerkingsprogramma en spellingcorrector gebruiken bij het examen. Voor de voorwaarden zie www.steunpuntdyslexie.nl.

In de [Septembermededeling](#) is informatie te vinden over de toegestane hulpmiddelen voor leerlingen met dyslexie (Mededelingen over de eindexamens 2012 voor vwo, havo, vmbo en vavo), zoals audio-ondersteuning en spellingcontrole.

Actuele informatie op internet

Voor de regelingen in de onderbouw wordt verwezen naar artikelen uit het Inrichtingsbesluit WVO. Deze artikelen zijn terug te vinden op www.wetten.nl:

- Onder de kop 'Kies soort regeling' vindt u aan 'AMvB's en andere Koninklijke Besluiten'
- U zoekt op 'Inrichtingsbesluit W.V.O'.

Voor de regelingen in de bovenbouw wordt verwezen naar artikelen uit het Eindexamenbesluit. Deze artikelen zijn terug te vinden op www.examenblad.nl. De informatie is gefilterd op het jaar waarin het eindexamen wordt afgerond. U kiest dus eerst voor het juiste examenjaar.

Onder 'Algemeen' staat een link naar de examenbesluiten.

Alle informatie rond dyslexie staat vermeld onder VWO, maar is dus geldig voor alle profiel-schooltypes.

- Klik op 'VWO'
- Klik op 'Bijzondere groepen kandidaten'
- Klik op 'Dyslexie en tweede fase' of 'Dyslexie en doorstroming vanuit vmbo TL en 3 havo'.

Enkele nuttige sites

Alle vakken:

- www.digischool.nl
- www.ezelsbrug.nl
- www.teach2000.nl

- www.huiswerkbegeleiding.nl
- www.intervent.nl (huiswerkbegeleiding)

Talen

- StudyGo (woordjes leren)
- www.verbuga.eu (werkwoorden oefenen)
- www.cambiumned.nl (grammatica)
- www.ictenzorg.be (kwelwerk – werkwoordspelling Nederlands)

Dyslexie

- www.stichtingdyslexienederland.nl
- www.masterplandyslexie.nl
- www.steunpuntdyslexie.nl
- www.balansdigitaal.nl
- www.tbraams.nl
- www.lexima.nl (hulpmiddelen)
- www.dedicon.nl (gesproken leerboeken)
- www.aangepastlezen.nl (gesproken boeken)